

1926

1926. január 15.

„A vajdasági lapok közül a szubotici *Hírlap* követi azt a politikát, hogy a frankhamisítók helyett a hamisító ellenes sajtót és az emigránsokat támadja. Legutóbbi számában *Párizsban szórakoznak az emigránsok* címmel azt írja, hogy a Párizsban élő emigráció egy gyűlésen jónak látta, hogy hazájával szemben állást foglaljon” – írta a *Bácsmegyei Napló*.

Csuka 1995, 251.

A frankhamisítást követően újból megszaporodtak a Jugoszláviából történő kiutasítások. Az Újvidéken megjelenő, és ez idő tájt már a legtitiztább magyar álláspontot képviselő napilap, a *Délbácska* vezércikkíróját, Császár Géza pécsi emigránst, akit már megtisztított a jugoszláviai magyar küzdelem, és ennek a küzdelemnek erős tollú harcosa lett, kiutasították.

Csuka 1995, 251–252.

Schumacher Sámuel németpárti képviselő Radics Istvánhoz intézett interpellációjában a következőket mondta: „A háború előtt [...] Magyarországon fennállt a szerb nemzeti egyházi iskola autonómiája. Ennek kétszáz éves története van. Nemcsak szerb nemzeti iskolák voltak Magyarországon, hanem szerb tanítóképző intézetek is Zomborban, Pakracon és Karlovcin. Ezenkívül két szerb gimnázium és számos felső leányiskola volt. A magyarországi szerbek nagy alapok felett rendelkeztek iskoláik fenntartására. Magyarországon a németeknek is megvoltak az iskoláik.” [...] Másnap Krafft István hozzátette: „Azokat a történelmi jogokat követelem, amelyek Magyarországon megillették a szerbeket.”

Csuka 1995, 252–254.

Boskovics Dusán pancsovai demokratapárti képviselő a szerb parlamentben a rendőrségi önkényeskedésekről beszélt. Rámutatott: Szuboticián négyféle rendőrség van: a vasúti rendőrség, az

államvédelmi osztály kirendeltségei, a városi rendőrség és a csendőrség.

Csuka 1995, 256.

1926. március (előtt valamikor)

A magyar kisebbség ügye először 1926-ban került szóba a jugoszláv parlamentben, mikor dr. Pleszkovics Lukács szabadkai képviselő, a demokrata klub tagja a jól képzett köztisztviselők hiányáról és a „kuferásokról” beszélt. „Ha kvalifikált köztisztviselőink lennének, akkor már módot találtak volna arra, hogy a várostól elvett több mint hatvanezer lánca földből valamit visszaszerezzenek a városnak. (Pleszkovics beszédét közli a könyvében Csuka János.)

Csuka 1995, 256–259.

1926. március eleje

A Magyar Párt a Tisza menti magyar községekben számos gyűlést tartott, amelyek közül a legjelentősebb az adai nagygyűlés volt, amelyen dr. Sántha György programbeszédet mondott. Kiemelte: „A Magyar Párt vezetősége elhatározta, hogy mint önálló párt tovább dolgozik, de keresni fogja az együttműködést valamelyik országos párttal, amely a magyarság érdekeinek legjobban megfelel anélkül, hogy akármilyen feltételek mellett hajlandó volna bármely pártba is beolvadni.”

Csuka 1995, 259.

1926. március 15.

Ninčić a Magyarországgal történő megegyezés hívének vallotta magát, a Bethlen miniszterelnökkel és Walko külügyminiszterrel folytatott genfi találkozójukon a gazdasági és a politikai viszonyok rendezéséről tárgyaltak. A magyar–jugoszláv viszony további alakulására vonatkozó felfogása tekintetében különösen szimpatikus volt, hogy amikor Bethlen rámutatott előtte, hogy Magyarország nehezen vehetne részt egy közép-európai Locarno-szerű megegyezésben,

Ninčić azonnal kijelentette, hogy nézete szerint nem volna akadálya annak, hogy Magyarország egy ilyen megállapodást csak Jugoszláviával kössön.

Hory 1987, 214.

1926 (tavasz)

Betiltották a magyar műkedvelő előadásokat. [...] A műkedvelő előadás már életszükséglet volt. Olyan színházpótlék, amely nélkül élni sem lehetett. A magyar vezetők szintén nagy jelentőséget tulajdonítottak a műkedvelő előadásoknak, mert a tapasztalat azt bizonyította, hogy még olyankor is, amikor semmilyen politikai természetű összefüggést nem lehetett tartani, a műkedvelő előadások megbeszélései, próbái lehetőséget adtak arra, hogy a falvakban a politikai szervezkedést meg lehessen teremteni. A magyar radikálisok azonnal a betiltás megjelenése után közölték, hogy ők majd közbenjárnak, és visszaszerzik a magyarságnak a műkedvelő előadásokat. Ezzel rögtön világossá vált, hogy ez is csak egyik eszköze volt annak a politikának, amely a magyarságot türelmes szavazójaként be akarta szorítani a radikális pártba.

Csuka 1995, 260.

1926. április eleje

A Pašić és Radić között kiéleződött ellentétek miatt Nikola Pašić lemondott, és a király a radikális párti Uzunović volt minisztert bízta meg kormányalakítással.

Hory 1987, 213.

1926. április

Több száz magyar vasutast áthelyeztek Szerbiába azzal az indoklással, hogy az áthelyezés szolgálati érdekből azért szükséges, mert a magyar vasutasok így tanulhatják meg a legkönnyebben a szerb nyelvet.

Csuka 1995, 260.

1926. húsvét

Prokopy Imre *Húsvéti elmélkedés* címmel vezércikket jelentetett meg. (Könyvében idézi Csuka János is.)

Csuka 1995, 260.

1926. április 10.

A *Nevent*, a bunyevác párt lapját elkobozták, mert a sarajevói daleylet látogatása alkalmából Szabadkának szerbellenes hangulatát juttatta kifejezésre. A szerkesztőségben, dr. Katanec Mihovil horvátországi származású szabadkai ügyvédnél, a szabadkai Radics-párt vezetőjénél és Vukovics Gyidó Józsefnél, a horvát orientációjú bunyevácok vezéréknél házkutatást tartottak.

Csuka 1995, 261.

1926 (nyár eleje)

Hory András Bledben meglátogatta az ott nyaraló Ninčić külügyminisztert. „Utolsó beszélgetésünk alkalmával – miután eszmecsereünk legbizalmasabb módon történő kezelését kérte – spontán kijelentette, hogy hajlandó volna velünk barátsági és kölcsönös megneemtámadási szerződést kötni”.

Hory 1987, 216.

1926. augusztus 24.

Dr. Rafajlović Milos radikális politikus *A megértés politikája* címmel cikket írt a *Bácsmezei Naplóban*. Ebben rámutat: „Ezen címmel dr. Deák Leó értékes cikket írt 1925. év november végén a szubotcai *Hírlapban*. Azóta egy esztendő telt el, a teljes megértés még nem következett be, és úgy látszik, hogy sokáig nem is fog bekövetkezni. Oka ennek egyrészlől a magyarság magatartása, másfelől pedig, hogy a szerbség még mindig bizalmatlansággal viseltetik a magyarsággal szemben...” (A cikket idézi a könyvében Csuka János is.)

Csuka 1995, 263–264.

A Radikális – Radics-párti koalíció [...] kénytelen volt beleegyezni abba, hogy a centralizmus elvén rést törve tartományokra osszák fel a délszláv államot. A tartományi beosztásnak egyik akadálya éppen a Délvidék volt. Ugyanis ha a Délvidék önálló tartománnyá lesz, a szerbség kisebbségbe kerül, mert a magyarok, németek, bunyevácok, szlovákok és románok alkotják a túlnyomó többséget. Ezen a bajon úgy segítettek, hogy a Délvidéket két tartományra osztották és az egyik részt a Bánsággal a belgrádi tartományhoz kapcsolták.

Csuka 1995, 264.

1926. augusztus 29.

Horthy Miklós kormányzó Mohácson a vesztes csata 400. évfordulóján megtartott beszédében Magyarország és a déli szomszéd állam megbékélésének szükségességét hangsúlyozta. A belgrádi lapok hosszan ismertették a beszédet.

Vinaver 1971, 313.

1926. augusztus 31.

A *Budapesti Hírlap* közli Horthy Miklós mohácsi beszédét. „A mohácsi beszédet túl korainak tartottam...”

Hory 1987, 220–221, 223.

1926. szeptember

A JKP Központi Bizottságának ülésén egy Dénes álnéven felszólaló párttag (feltételezhetően az újvidéki Polgár András) elmondta, hogy a Magyar Pártnak nem sikerült megnyernie a magyar munkások jelentős többségét. Az ülésen szó volt a magyar kommunistáknak a magyar irredentizmussal kapcsolatos véleményéről is; jelezték, azért nem léptek be a Magyar Pártba, mert annak vezetői, mint burzsoák, a kizsákmányoló kiváltásos csoportjához tartoztak. [...] A JKP vezetése ezt nem fogadta el, és úgy látta helyesnek, ha a magyar kommunisták igenis részt vesznek a Magyar Párt munkájában, és feladatuknak tekintik, hogy a párt tevékenységét az osztályharc és a

nemzetek közötti egyenlőség megvalósításának irányába tereljék. Rámutattak, csak ennek a taktikának az érvényesítésével valósítható meg a munkás-paraszt köztársaság a Balkánon. Ezért elsőrendű feladat a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságnak, mint a Versailles-i „képződménynek” a szétzúzása.

Mészáros 1981, 138–139.

1926. október 29.

A *Pester Lloyd* – a külügyminisztérium félhivatalos lapja – leszögezi, hogy Magyarország nem új taktikai játékot. Ezután rámutat arra, hogy Spalatón vagy más jugoszláviai kikötőn kívül van az Adrián már kikötő is, amely a magyar érdekeknek jobban megfelel. Ebből kiderült, hogy Budapesten a Jugoszláviához való viszonyunk iránti eddigi érdeklődést az Olaszország felé való orientálódás gondolata váltotta fel.

Hory 1987, 230.

1926. november 11.

A Magyar Párt elnöksége a mai napon megtartott ülésén úgy határozott, hogy az elkövetkező tartománygyűlési választások előtt koalícióra lép a Szerb Radikális Párttal.

Mészáros 1981, 174.

1926. december 1.

A *Vreme* című belgrádi lap cikket közölt a magyarországi szerbek helyzetéről és megállapította, hogy a magyarországi szerbeknek ötvenkilenc egyházközösségük és negyven iskolájuk van. Hangsúlyozta, hogy Magyarországon a szerbek teljes kulturális szabadságban élnek.

Csuka 1995, 265.

Több száz, a szabadkai vasútigazgatóság területén szolgálatot teljesítő magyar vasutast krajcár nélkül kitétek az utcára, miután a belügyminisztérium nem volt hajlandó igazolni állampolgárságukat. [...] A Magyar Párt vezetői most már teljesen tisztában voltak azzal, hogy a legna-

gyobb óvatossággal, de ugyanakkor messzemenő engedékenységgel kell az erősebb kormánypárttal, a radikálisokkal tárgyalást folytatni.

Csuka 1995, 265–266.

1926. december 2.

A *Bácsmezei Napló* tudósítása szerint nagy esemény volt Szántó Róbert három egyfelvonásos, „melyeket a csütörtök esti Kamara estjén mutatott be a Népkör színtársulata. Ámulni lehet azon a bátorságon, amellyel Szántó Róbert vállalni merete a kockázatot, hogy műkedvelőkkel hozza színre történeti színjátékait.” A szerző *Mária Magdolna, A király bűne és Az utolsó óra* című darabjai egyházi ünnepekre íródtak.

Garay 2012, 27.

A közömbösség elleni szélmalomharcnak kevés olyan lelkes és bátor harcosa volt, mint Szántó Róbert evangélikus lelkész. Egy pillanatig sem volt tétlen, állandóan dolgozott, mindig akart valamit. Hite, töretlen akarata mellett úgyszólván másodrangú kérdés volt nála, hogy sikerül-e mindaz, amihez hozzáfog, hogy lesz-e ereje minden tervének véghezviteléhez, valóra váltásához. Feltétlenül megbecsülést érdemlő kultúrharcos volt, aki megkísérelte a lehetetlent is, és sohasem ismert akadályokat. Verseskötetei és novelláskönyvei után három egyfelvonásossal lépett a szabadkai közönség elé. A „helyi szerző” régi, kedélyes fogalma most mást jelentett, más színezetet kapott az irodalmi és művészi elszigeteltség és magárahagyatottság improduktív korszakában, ezért feltétlen eseményt jelentett a Népkörben bemutatott három egyfelvonásosa.

Garay 2012, 26.

1926. december 3.

Dr. Sántha György, az országos Magyar Párt elnöke a választási stratégia lényegéről szolt a *Hírlapban*.

Csuka 1995, 266.

1926. december 6.

A Magyar Párt elnöksége megkötötte a koalíciós megállapodást a Szerb Radikális Párttal. Ennek értelmében a két párt a szabadkai és a zombori választókerületben a bácstopolyai, a zentai, a zombori, az apatini, a palánkai, a kulai, a dárdai és a hódásági járásban állított közös listát. A párt elnöke arra kérte Maksimović Božidar belügyminisztert, hogy a szerb hatalom ne gördítsen adminisztratív akadályt a választói listák összeállításának a folyamata elé.

Mészáros 1981, 175.

1926. december 7.

A bánági Magyar Párt elnöke, dr. Várady Imre együttműködési megállapodást kötött Nincsic Momcsiló külügyminiszterrel, aki az egész bánági kerület radikálispárti képviselője volt. A megegyezés értelmében a radikális párt és a Magyar Párt a Bánágban közös listát állít fel, azonban ez a közösség csak a tartománygyűlési választások idejére kötelező. Nincsic külügyminiszter a megbeszélések befejeztével közölte a Magyar Párt bánági tagozatának vele tárgyaló megbízottjával, dr. Váradyval, Burgeth Józseffel, Kuszín Jánossal és dr. Mara Jenővel, hogy a megegyezés már azért is örömmel tölti el, mert minden tekintetben összhangban áll a külpolitikai programjával [...] A közös listán a Magyar Párt részéről dr. Várady Imrét, Burgeth Józsefet, Jámbor Sándort és Varga Jánost jelölték.

Csuka 1995, 266.

Ninčić külügyminiszter benyújtotta lemondását, amit azzal indokolt, hogy: „az utóbbi időben lejátszódott események aláásták azokat az alapokat, amelyekre politikámat alapoztam”.

Hory 1987, 231.

1926. december 8.

Az Országos Magyar Párt is megkötötte a választási megállapodást a Radikális Párttal. Erről a következő hivatalos közleményt adták ki: „Az

Országos Magyar Párt elnöki tanácsülésén egyhangúlag elhatározta, hogy a tartományi választásokon a kormányon lévő országos radikális párttal közös listán vesz részt az egész vajdasági területre egyöntetűen. Egyben utasítja kerületi szerveit, hogy a határozat értelmében a radikális párttal egyértelműen a jelölést a számarány figyelembevételével mielőbb ejtsék meg.” [...] A megegyezéssel a Magyar Párt a jugoszláviai politikai életben „szalonképes” lett, s módjában állott befolyást gyakorolni a választói névjegyzékek kiigazítására.

Csuka 1995, 266–267.

A szabadkai Magyar Párt dr. Nagy Ödön ügyvédet, Merzweiler Antal gazdálkodót, Andrassy György iparost jelölte, kiknek helyettesei Görög Alajos, dr. Singer Béla és dr. Békeffy György lettek. A szabadkai Magyar Párt gyűlésén dr. Strelitzky Dénes, az Országos Magyar Párt főtitkára mondta el, hogy miért volt szükség a megegyezés. [...] A Magyar Párt önálló szövetségese a radikális pártnak a választások idejére, és megtartotta a teljes szabadságát, cselekvési jogkörét, a szövetség idejére is. [...] Zomborban és Szabadkán ezt követően a párt külön irodákat állított fel, amelyek az elbocsátott magyar vasutasok ügyét rendszeresen intézték. [...] A Tisza mentén a szervezkedés annyira intenzív lett, hogy a tanyacsoportokban is lüktető erejű magyar szervezkedés indult meg.

Csuka 1995, 267–268.

Újvidéken a radikálisok a listán nem akartak helyet biztosítani a magyaroknak, így a Magyar Párt Újvidéken nem állított jelöltet. [...] Szabadkán a Radics-párt listáján három magyar szerepelt, köztük egy, aki a kommunizmus bukása után menekült Magyarországról Szabadkára, és akit az 1941. évi bevonulás után a kommunizmus alatt elkövetett állítólagos cselekményeieért súlyosan elítélt a kecskeméti bíróság. Az ellenzéki blokk listáján számos magyar szerepelt, köztük több

olyan, akik egy ideig jelentős szerepet játszottak a Magyar Pártban is: Lendvay József, Takács Antal, Macskovics Benedek, dr. Havas Emil, Návay Pál, Kuni György. Az ellenzéki blokknak a Pribicsevics-párt is tagja volt, és Szabadkán egyik jelöltje Lungulov Radivoj, a nacionalista mozgalmak vezetője volt, így egészen különös hatást tett az, hogy a Magyar Pártból kivált és a magyar életben eddig vezető szerepre törekvő személyek együtt agitáltak azzal a Lungulov Radivojjal, aki a magyarság által meggyűlölt Pribicsevics szabadkai exponense volt. [...] Voltak az országos vezetők között is, akik nem helyeselték a radikálisokkal való megegyezést. Hiszen a radikális párt volt az 1925. évi választáson minden terrorcselekménynek haszonélvezője. A Tisza menti magyarok vezetői közül sokan sokáig vonakodtak elismerni az egyezményt, azonban dr. Király Károly példája és elhatározása elhárította a komolyan fenyegető válságot. Király Károly lett a Zentai járás radikális – magyar párti közös listának első jelöltje.

Csuka 1995, 269–270.

1926. december 10.

Belgrádban meghalt Nikola Pašić.

Hory 1987, 232.

1926

„Évről-évre mindig több és több panasz hallatszik a földművelő nép ajkán a nehéz és sanyarú idők ellen – írta a Szabadkán megjelent *Magyarok Naptára az 1927. közönséges évre* című kiadvány –, évről-évre több gazda intézi magához azt a nagy kérdést, hogy élünk meg? A gabonának ára napról-napra alacsonyabb lesz, az adók és egyéb terhek folyton szaporodnak, de növekednek a gazdák igényei és szükségletei is. Nagyon világos tehát, hogy a kiadás nagyobb lévén, mint a bevétel, a dolog már sokáig nem tarthat így, az állapotoknak meg kell változniuk, vagy tönkrefog menni a föld népe. Nagyon igaz és nagyon jogos tehát a kérdés, hogy miként élünk így meg.

[...] Jelenlegi gazdasági rendszerünk kizárólag és csaknem egyedül a gabonatermelésre van alapítva. [...] Ha aztán nincs jó termés, vagy nincs a gabonának ára, akkor nincs jövedelem sem. Ilyen

gazdálkodás mellett – nem lévén kilátás rá, hogy a gabona ára nagyon emelkedjék –, sokáig már ki nem bírjuk.”

Magyarok Naptára, 99–100.

